

тягом 40 років успішно застосовує і вдосконалює Семен Свиридонович Антонєць.

А під авторством членів Громадської спілки Віктора Писаренка, Павла Писаренка, Сергія Пономаренка та Валентина Шаповала побачила світ книга «Органічне землеробство для приватного сектора», в яку увійшли матеріали з вирощування плодкових культур і ягідників без використання агрохімікатів на дачних і присадибних ділянках на основі використання добрив та мікробіологічних препаратів, приготування настоїв та відварів для захисту рослин від шкідників і хвороб, використання окремих продуктів харчування, що сприяють зменшенню негативного впливу шкідливих речовин на здоров'я людей.

*Рибальченко А.М., асистент кафедри селекції,
насінництва і генетики*

СЕЛЕКЦІЙНА ЦІННІСТЬ КОЛЕКЦІЙНИХ ЗРАЗКІВ СОЇ ЗА ТРИВАЛІСТЮ ВЕГЕТАЦІЙНОГО ПЕРІОДУ

Соя – одна з найбільш перспективних культур, яка відіграє провідну роль у забезпеченні повноцінним білком людей і сільськогосподарських тварин. Збільшення виробництва насіння сої, в значній мірі, залежить від створення і впровадження нових високоврожайних сортів з покращеним біохімічним складом і високою адаптивністю до умов вирощування. Впровадження їх у виробництво дозволить розширити ареал вирощування та збільшити посівні площі під соєю [1].

Створення нових високопродуктивних сортів залежить, як від методів селекції, так і від якості вихідного матеріалу. Ефективне ж використання колекційних зразків у свою чергу стримується недостатньою їх вивченістю. Успіхи селекційної роботи з будь-якою культурою залежать від наявного і створеного вихідного матеріалу. В зв'язку з цим вивчення колекційних зразків сої і добір форм, перспективних для селекції є актуальним питанням сьогодення [2].

Сорти сої, адаптовані для різних ґрунтово-кліматичних зон, суттєво відрізняються один від одного за вимогами до факторів зовнішнього середовища та господарсько-цінними показниками [3].

Однією з найважливіших господарських ознак, що визначає ступінь адаптивності рослин до умов вирощування залежно від їх виду є тривалість вегетаційного періоду [4].

Методика і матеріали досліджень. Польові дослідження проводились в 2013-2015 р. на дослідному полі Полтавської державної аграрної академії, що за зональним розподілом належить до центральної підзони Лісостепу України. Вивчали 145 колекційних зразків, які походили з 14 країн світу: України, Росії, США, Канади, Китаю, Японії, Польщі, Франції, Чехії, Білорусі, Казахстану, Австрії, Молдови, Сербії. Ґрунт дослідної ділянки – чорнозем опідзолений на лесі, вміст гумусу в орному шарі 0-20 см – 3,95-4,36%. Середньорі-

чна кількість опадів становить 508 мм, за місяцями опади розподіляються нерівномірно. Попередник – озима пшениця. Вивчення колекційних зразків сої проводили згідно загальноприйнятих методик [5,6,7].

Результати досліджень. Згідно Міжнародного класифікатору СЕВ роду *Glycine Willd.*, всі колекційні зразки за результатами трьохрічних досліджень розподілилися за тривалістю вегетаційного періоду наступним чином: найбільшою була група скоростиглих (90-109 днів) форм сої – 39%, що в чисельному вираженні склало 57 шт., середньоскоростиглих (110-119 днів) – 24% (35 шт.), середньостиглих (120-139 днів) – 21% (31 шт.), середньопізнюстиглих – 10% (14 шт.), дуже скоростиглих – 6% (8 шт.) (рис. 1).

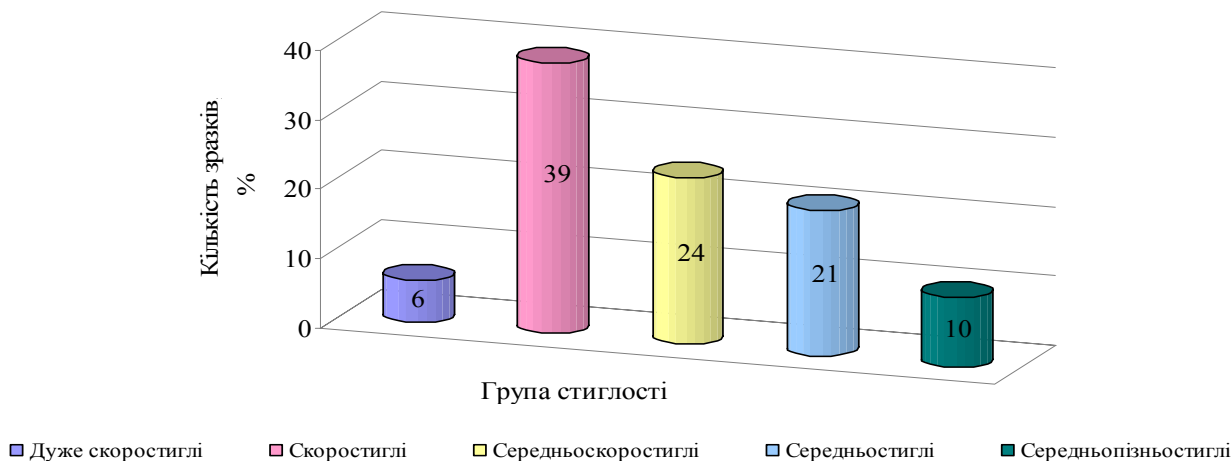

Рис. 1. Структура зразків колекції сої за тривалістю вегетаційного періоду, % (згідно Міжнародного класифікатору СЕВ роду *Glycine Willd.*)

Сорти середньопізнюстиглої групи мають значний потенціал, але досить пізно досягають. Період досягання одних і тих же сортів сої в усіх групах стиглості дещо змінювався за роками. Значні зміни тривалості вегетаційного періоду одного і того ж сорту, пов'язані з погодними умовами року.

Згідно Широкого уніфікованого класифікатору роду *Glycine max. (L.) Merr.*, за тривалістю вегетаційного періоду колекційні зразки сої розподілилися вже на чотири групи стиглості (рис. 2).

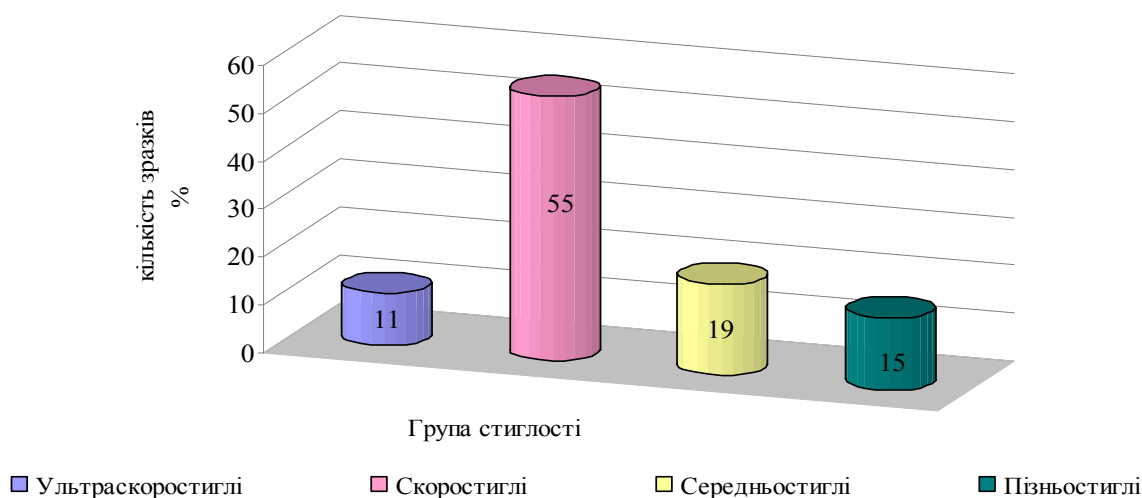

Рис. 2. Структура зразків колекції сої за тривалістю вегетаційного періоду, % (згідно Широкого уніфікованого класифікатору роду *Glycine max. (L.) Merr.*)

Ультраскоростиглі (менше 90-100 днів) склали 11%, скоростиглі (101-120 днів) становили 55%, середньостиглі (121-140 днів) – 19% та пізньостиглі (141-160 днів) – 15%.

Висновки. Вивчення колекційних зразків вітчизняної і зарубіжної селекції є необхідною умовою для створення нового вихідного матеріалу сої. На основі проведених досліджень було розподілено колекційний матеріал за тривалістю вегетаційного періоду. Виділено цінний матеріал, що може використовуватися в подальшій селекційній роботі.

Список використаних джерел

1. Коруняк О. П. Вихідний матеріал для селекції сої харчового напрямку для умов Лісостепової та Степової зон України. Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. с.-г. наук: спец. 06.01.05 «Селекція рослин». Одеса, 2005. 21 с.
2. Січкач В.І., Лаврова Г.Д., Ганжело О.І. Урожайність та якість насіння широкоадаптивних сортів сої. Збірник наукових праць СГІ-НЦНС, 2014. Вип. 23 (63). С. 72-86.
3. Бабич А.О. Сучасне виробництво і використання сої. К.: Урожай, 1993. 429 с.
4. Григорчук Н. Ф., Якубенко О.В. Створення сортів сої скоростиглого типу. Науково-технічний бюлетень Інституту олійних культур НААН, 2013. № 19. С. 43-48.
5. Методические указания по изучению коллекции зерновых бобовых культур. Н.И. Корсаков, О.А. Адамова и др. Л.: 1975. 59 с.
6. Международный классификатор СЭВ рода *Glycine Willd.* Л., 1990. 46 с.
7. Широкий уніфікований класифікатор роду *Glycine max.* (L). Merr. / Л. Н. Кобизева Л. Н., Рябчун В.К., Безугла О.М. [та ін.]. УААН, Ін-т рослинництва ім. В.Я. Юр'єва. Х., 2004. 37 с.

Тищенко В.М., доктор сільськогосподарських наук, професор;

Баташова М.Є., кандидат біологічних наук, доцент;

Гусенкова О.В., здобувач; Дубенець М. В., здобувач

ФОРМОТВОРЧІ ПРОЦЕСИ В ПОПУЛЯЦІЇ TRITICUM AESTIVUM L. (ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ)

Історія ведення селекційного процесу по культурі пшениця озима нараховує дуже довготривалий період. Безумовно, рівень формування кількісних ознак, особливо складових потенціалу врожаю, постійно змінюється і зміни відбуваються в бік покращення господарсько-корисних ознак завдяки залученню в гібридизацію високопродуктивних та високо адаптивних батьківських компонентів. Сьогодні сучасні сорти пшениці озимої мають достатньо високий рівень формування маси зерна з колосу, кількості зерен з колосу, кількості колосків в колосі і інших ознак, які відіграють велику роль в забезпеченні високого потенціалу врожаю на рівні 8-12 т/га. Відповідно тематики наукових досліджень ПДАА по створенню сортів озимої пшениці для кліматичних умов України передбачено проведення досліджень по вивченню формуютьючих процесів популяції *Triticumaestivum*L. Для вивчення цієї проблеми був задіяний дослід за строками сівби, в якому щорічно, починаючи з 1999 року, вивчалися сорти озимої пшениці, які були отримані з центру гене-